

آغاز ترجمه آثار ادبی و غیرادبی آمریکا به زبان فارسی

الهام صفی^۱

ترجمه ادبیات داستانی آمریکا به زبان فارسی از دهه سی شمسی رونق گرفت. قبل از آن نیز، آثاری به صورت انفرادی ترجمه شده بود اما ترجمه نهادمند این آثار همزمان با تأسیس مؤسساتی مانند فرانکلین، بنگاه ترجمه و نشر کتاب و امیرکبیر آغاز شد (امامی، ۱۳۷۸). تحقیق حاضر که بخشی از رساله دکتری نگارنده با عنوان «تحلیل چگونگی تحول زبان ترجمه ادبیات داستانی بر اثر ورود ادبیات آمریکایی» است صرفاً به معرفی اولین ترجمه‌ها از آثار ادبی و غیرادبی آمریکا به زبان فارسی می‌پردازد.

تاریخ اولین آشنایی ایرانیان با ینگی دنیا

تا نیمه دوم قرن ۱۹ که آمریکایی‌ها به فکر برقراری روابط سیاسی با ایران افتادند تا از این طریق در آسیا نفوذ بیشتری پیدا کنند ایرانیان اطلاعات زیادی درباره آمریکا نداشتند به جز اطلاعات پراکنده و اندکی که از اروپایی‌ها به دست آورده بودند. قاره آمریکا در ایران به ینگی دنیا (دنیای نو) معروف بود و حتی برخی عوام فکر می‌کردند این سرزمین در زیر زمین قرار دارد. تنها ایرانی که برحسب تصادف وارد این قاره شده بود میرزا ابوالحسن خان شیرازی ایلچی ایران در زمان فتحعلیشاه (۱۲۱۲-۱۲۵۰ق^۲) بود که در سال ۱۲۲۴ق به انگلیس رفت و در هنگام بازگشت از لندن کشتی آن‌ها دچار طوفان شده و در آمریکا لنگر انداخت (بنجامین، ۱۳۶۳).

روابط ایران با ایالات متحده با فعالیت مبلغان مذهبی آغاز شد که نگران وضعیت اقلیت مسیحی ساکن در ایران بودند (آدمیت، ۱۳۶۲). در سال ۱۸۳۲، دو آمریکایی به نام‌های اسمیت و دوایت برای تهیه گزارشی برای شروع فعالیت‌های میسیونری به خاور نزدیک آمدند و بعد از سوریه و آسیای صغیر و ارمنستان به ایران و سپس به ارومیه رفتند و با

^۱ دانشجوی دکتری رشته مطالعات ترجمه دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ ۱۷۹۷-۱۸۳۴ م

استقبال آسوری‌ها و اسقفان روبه‌رو شدند. در سال ۱۸۳۵ نیز آقای جوستین پرکینز و دکتر آساهر گرانث وارد ارومیه شدند. اما بی‌سوادی مردم و نبود کتب و مطبوعات به زبان جدید آسوری که برای مردم قابل‌درک باشد مانع فعالیت‌های میسیونری آن‌ها بود. بنابراین یکی از نخستین کارهایی که پرکینز انجام داد اختراع خط جدید برای زبان آسوری و ترجمه کتب انگلیسی به این زبان بود. او همچنین آیه‌هایی از کتاب مقدس را به زبان آسوری ترجمه می‌کرد و روی کارت‌ها می‌نوشت و در میان مردم منتشر می‌کرد. کم‌کم به فکر تأسیس چاپخانه‌ای در ارومیه افتاد. چاپخانه‌ای سبک و قابل‌حمل در سال ۱۸۴۰ از امریکا وارد ارومیه شد و فرد متخصصی به نام بریت مسؤل راه‌اندازی آن شد. نخستین کتابی که در این چاپخانه به طبع رسید کتاب *در پیرامون لزوم قلب جدید* بود که شامل خلاصه عقاید و شعارهای میسیونرهای مسیحی بود (الدر، ۱۳۳۳).

پرکینز در سال ۱۸۳۶ نخستین آموزشگاه جدید را با هفت دانش‌آموز در ارومیه تأسیس کرد. یکی از برنامه‌های این آموزشگاه دو ساعت تدریس زبان انگلیسی به سالمندان در ساعاتی بود که دیگران مشغول آموختن حساب بودند. از ۹۹ فارغ‌التحصیل این آموزشگاه در سال ۱۸۶۵، ۹۲ نفر آن‌ها به کلیسا پیوستند. خانم گرانث زبان انگلیسی را به اسقفان نستوری ارومیه تعلیم می‌داد. در سال ۱۸۷۳ آموزشگاهی در تهران تأسیس شد که نخستین آموزگار آن لازار بود. این مدرسه دانشجویان بی‌بضاعت را مجانی ثبت‌نام می‌کرد. همچنین، در مدرسه‌ای که سموئل وارد، متصدی خدمات فرهنگی میسیون، در سال ۱۸۸۷ بنا نهاد علاوه بر انگلیسی، زبان‌های فارسی، ارمنی و عبرانی نیز تدریس می‌شد. به تدریج بر وسعت این مدرسه افزوده شد طوری که در سال تحصیلی ۱۸۹۶-۱۸۹۷، صدوسی و چهار نفر در آن تحصیل می‌کردند. در سال ۱۸۹۸، دکتر س. م. جردن برای اداره این مدرسه به تهران اعزام شد و سه سال بعد از ورود او مدرسه آمریکایی دارای سه قسمت متوسطه کامل شد (این مدرسه همان کالج آمریکایی البرز است). مراکز میسیونری دیگری در تبریز (۱۸۷۳)، رشت (۱۸۷۵)، همدان (۱۸۸۱) و مشهد و کرمانشاه (۱۹۱۱) تأسیس شدند (همان).

اما روابط سیاسی ایران و آمریکا از زمان امیرکبیر شروع شد زیرا امیرکبیر می‌خواست با برقراری رابطه با یک قدرت سوم از نفوذ روس و انگلیس در ایران بکاهد. او خواستار بستن عهدنامه‌ای با دولت آمریکا شد که سرانجام در ۱۴ ذی‌حجه ۱۲۶۷ (۹ اکتبر ۱۸۵۱) با عنوان «عهدنامه دوستی و کشتیرانی» به امضا رسید. یک ماه پس از عقد قرارداد امیرکبیر کنار گذاشته شد و در پی دسیسه‌های انگلیس عهدنامه برهم خورد. بعد از تیره‌شدن روابط

ایران و انگلیس بار دیگر شاه مجبور شد دست یاری به سوی آمریکا دراز کند و بنابراین عهدنامه دیگری در ۱۵ ربیع‌الثانی ۱۲۷۳ (۱۳ دسامبر ۱۸۵۶) به امضاء طرفین رسید (آدمیت، ۱۳۶۲). در پی تصویب تأسیس سفارت آمریکا در ایران، ویلیام بنجامین به‌عنوان اولین سفیر آمریکا در سال ۱۸۸۲ وارد ایران شده و به مدت دو سال و نیم در ایران ماند. پنج سال پس از تأسیس سفارت آمریکا در ایران، در سال ۱۸۸۸ سفارت ایران نیز در آمریکا تأسیس شد و حاج حسینقلی‌خان صدرالسلطنه معروف به حاجی واشنگتن به‌عنوان سفیر ایران وارد آمریکا شد (بنجامین، ۱۳۶۳).

اولین ترجمه‌ها (مانند شارل دوازدهم، پترکبیر و اسکندر مقدونی) که در دوران قاجار و به‌دستور عباس‌میرزا انجام شد ترجمه کتاب‌های تاریخی و درباره سیاستمداران بزرگ اروپا بود که توسط میرزا رضا مهندس از زبان انگلیسی صورت گرفت (بالایی، ۱۳۸۶). علاوه‌بر میرزا رضا مهندس، یکی دیگر از مترجمین برجسته دوره قاجار که از زبان انگلیسی ترجمه می‌کرد محمدحسن‌خان قره‌گوزلو بود که اتلوی شکسپیر و تاجر ونیزی را ترجمه کرد (Emami, 1998). بنابراین در دوره کوتاهی قبل از نفوذ زبان فرانسه به‌عنوان زبان اول ترجمه و زبان دوم نشر، انگلیسی زبان اول ترجمه بود طوری که ناپلئون بناپارت نامه‌ای به زبان فرانسه به دربار فتحعلی‌شاه فرستاده بود ولی هیچ‌کس در ایران با زبان فرانسه آشنایی نداشت تا بتواند آن را ترجمه کند. مجبور شدند آن را به بغداد ببرند و ترجمه کنند (محبوبی اردکانی، ۱۳۷۰). اما به‌دلیل ورود مستشاران فرانسوی به ایران برای آموزش قشون نظامی ایران برای مبارزه با ارتش تجاوزگر روس و دوری جستن حکومت از دولت استعماری انگلیس، ارتباط با فرانسوی‌ها و تماس‌های فرهنگی با آن‌ها افزایش یافت و فرانسه زبان اول ترجمه شد (آذرنگ، ۱۳۹۴ ب). بنابراین باوجود مدارس مسیحی تأسیس کرده بودند و در آن‌ها زبان انگلیسی تدریس می‌شد، زبان فرانسه به‌عنوان زبان مناسبات اقتصادی و سیاسی و فرهنگی مجالی به زبان انگلیسی نمی‌داد و در نتیجه تعداد انگلیسی‌دانان و کسانی که بتوانند از انگلیسی ترجمه کنند محدود بود (آذرنگ، ۱۳۹۴ الف). در آماری که از ترجمه‌های سال‌های ۱۳۰۱ تا ۱۳۱۱ نشریه خاور در دست است به‌ندرت می‌توان به ترجمه‌ای از زبان انگلیسی برخورد و با این‌که در این سال‌ها آثار نویسندگانی همچون شکسپیر، آلن‌پو، دیکنز، او هنری، کیپلینگ، ولز و کاپر ترجمه شده است نمی‌توان گفت این آثار از زبان انگلیسی ترجمه شده‌اند یا از یک زبان واسطه (رشیدیاسمی، ۱۳۵۲).

اولین آثار غیرادبی آمریکایی ترجمه شده به زبان فارسی

فهرست زیر چند نمونه از اولین آثار آمریکایی غیرادبی ترجمه شده به زبان فارسی را نشان می دهد:

- رساله *معالجه مرض وبا*، دکتر پولاک، ترجمه محمدحسین افشار ولد میرزا احمد حکیم باشی، دوم ربیع الاول ۱۲۶۹ق که مشتمل بر ۸ فصل درباره بیماری وبا است (انوار، ۱۳۶۴).

- ترجمه *روزنامه های فرنگستان از میرزا علیقلی و میرزا زین العابدین*، ۱۲۸۴ق که در صفحات ۱ تا ۱۰ آن اخباری درباره برزیل و امریکا آمده است (انوار، ۱۳۶۹).

- *جغرافیای صورتی ینگی دنیا*، ویلیس، ترجمه اسماعیل ولدصحافی، ذیقعه ۱۲۹۸ق. این اثر از متن انگلیسی ترجمه شده و حاوی اطلاعات مفصلی درباره جغرافیای تاریخی، اقتصادی و سیاسی اتازونی^۱ است و از اماکن مختلف آن کشور عکس های فراوانی در متن آمده است (انوار، ۱۳۶۴).

- ترجمه *روزنامه ینگی دنیا* از علی مترجم، قرن سیزدهم، که حاوی اطلاعاتی درباره اختراعات درج شده در روزنامه علمی اتازونی است (انوار، ۱۳۹۳).

- *انکشاف سوئیس / امریکن از موسیو ویتنی و دکتر هیدان*، ترجمه عبدالرحیم الطیب، قرن ۱۳ق. که درباره کشف قسمت هایی از سلسله جبال کلرادو و حاوی اطلاعات جغرافیایی درباره این مناطق است (انوار، ۱۳۶۴).

- *سفرنامه خیوه*، مستر ماگامان آمریکایی، مترجم انگلیسی به ترکی: احمد افندی، ترکی به فارسی محمد عارف، ۱۳۰۳ هجری. ماگامان امریکائی در سال ۱۸۷۲ در زمان حمله روس ها به خیوه از سوی جریده نیویورک هرالد امریکا مامور میشود به خیوه سفر کند و مطالبی درباره وضع جغرافیایی محل و لشکرکشی های روس به آنجا بنویسد. او از پترزبورگ به خیوه می رود و مشاهدات خود را در دو جلد مفصل می نویسد. این کتاب در سال ۱۲۹۲ق توسط افسر ترک نیروی دریایی از انگلیسی به ترکی و سپس در سال ۱۳۰۳ توسط محمد عارف از ترکی به فارسی برگردانده می شود (انوار، ۱۳۹۳).

- *مسافرت مسیو / استانله در افریقا*، هنری مورتن استنلی (آمریکایی)، ۱۳۱۵ق، تهران. هنری استنلی سیاح آمریکایی است که برای پیدا کردن جهانگرد معروف مستر لیونگستن

^۱ نام دیگر ایالات متحده امریکا برگرفته از واژه فرانسوی États-Unis

انگلیسی به آفریقا مسافرت کرده است و این کتاب حاصل این مسافرت می‌باشد (علوی، ۱۳۸۹).

- صنایع ایران در گذشته و در آینده، آرتور اپهام پوپ، عیسی صدیق اعظم، ۱۳۰۴، مطالب این کتاب خطابه آرتور اپهام پوپ در حضور رضاخان پهلوی و دیگر مدعوین است که در منزل جعفرقلی خان اسعد بختیاری ایراد شده است.

- چگونه کامیاب می‌شوید، اویزن اسوت ماردن، رحیم نامور، ۱۳۰۹

- بزرگترین شخصیت در تاریخ بشریت، سیموئل مارینوس زویمر، میرحسین حجازی، ۱۳۱۰

- اختناق هندوستان، ویلیام جیمز دورانت، رحیم نامور، ۱۳۱۰، درباره اشغال هندوستان توسط انگلستان

- چنگیزخان، هارولد لمب، رشید یاسمی، ۱۳۱۳، تهران، درباره تاریخ مغول

آثار ادبی

به نظر می‌رسد که کتاب *یا پاتر تگزاس* (یا پاتر تگزاس^۱)، نوشته آرچیبالد کلاورینگ گانتز، ترجمه بهاءالدین همدانی، مطبعه مرتضی) اولین اثر ادبی آمریکایی است که در سال ۱۲۲۳ ق از انگلیسی به فارسی برگردانده شده است.

کتاب بعدی کتاب *خواب بیست‌ساله ریپ ون وینکل*^۲ نوشته واشنگتن ایروینگ و ترجمه سید عبدالله‌الحسینی در سال ۱۳۲۴ ق است. داستان درباره شخصی به نام ریپ ون وینکل است که از دست غرغره‌های زنش سر به کوه می‌گذارد. هنگام غروب موقع پایین آمدن از کوه صدای پیرمردی را می‌شنود که مقدار زیادی آجرو روی دوش دارد و از او کمک می‌خواهد. در بالای کوه در یک تالار نمایش چند نفر در حال بازی بولینگ هستند. پیرمرد و وینکل شروع به پذیرایی از آنها می‌کنند ولی از آنجا که طعم آجرو بسیار لذیذ است وینکل آنقدر زیاده‌روی می‌کند تا اینکه سرش سنگین می‌شود و به خواب می‌رود. وقتی از خواب بیدار می‌شود سگش را در کنار خود نمی‌یابد و تفنگ نو او تبدیل به تفنگ قراضه و زنگ‌زده‌ای شده است. بعد از این که به سمت دهکده به راه می‌افتد منظره دهکده عوض شده و نه او کسی را می‌شناسد و نه کسی او را. همه به‌خاطر لباس‌ها و قیافه

¹ The Potter of Texas, 1891

² Rip Van Winkle, 1819

عجیب و غریبش دور او جمع می‌شوند و از او سؤال جواب می‌کنند تا اینکه متوجه می‌شوند او همان وینکل است که بیست سال پیش مفقود شده بود.

آثار بعدی که از ادبیات آمریکایی ترجمه شدند غالباً آثار پلیسی و یا افسانه بودند که در مجلات افسانه، شرق، سخن و توسط انتشارات بریانی شبستری چاپ شدند.

- *جسد یک خانم در دره: از دوسیه‌های نات پنکرتون پلیس آمریکایی* (در) افسانه (دوره اول، جزوه دوم). ترجمه عطاءالله دیهیمی. تهران: خاور. ۱۳۰۶ (داستان از اینجا شروع می‌شود که نات پنکرتون در سالن عمارت خود نشسته که دعوت‌نامه‌ای از سوی دوستش دریافت می‌کند تا برای شکار او را همراهی کند. هنگامی که در قطار نشسته است از لای در اتاق مجاور خانم بسیار زیبایی را می‌بیند که چهره‌ای محزون دارد...).

- *انگشت رنگین: از سرگذشت‌های اتل کینگ مفتشه مشهور پلیس آمریکا* (در) افسانه (دوره دوم، جزوه هشتم). ترجمه عطاءالله دیهیمی. تهران: خاور. ۱۳۰۹ (داستان دربارهٔ پسری به نام آرتور است که به تازگی مادر خود را از دست داده است. مادر آرتور به خاطر اینکه با مرد عمده‌ای ازدواج کرده بود از ارث محروم شده بود. هنگامی که آرتور هشت سال دارد پدرش فوت می‌کند و دایی او مقداری پول به مادرش می‌دهد تا مخارج زندگی خود و پسرش آرتور را تأمین کند. پس از فوت مادر، آرتور برای گرفتن ارثیهٔ مادر نزد دایی می‌رود...)

- *گره سیاه* (در) افسانه (دوره دوم). آلن پو. ترجمه پژمان بختیاری، تهران: خاور. ۱۳۰۹

- *داری محبت* (در) افسانه (دوره سوم، جزوه دوم). او. هنری. ۱. ترجمه مسعود فرزاد. تهران: خاور. ۱۳۱۰

- *پز عالی* (در) افسانه (دوره سوم، جزوه چهارم و پنجم). او. هنری. ترجمه مسعود فرزاد. تهران: خاور. ۱۳۱۰

- *قلب رازگو^۲* (در) افسانه (دوره سوم، جزوه ۲۶). ادگار آلن پو. ۳. ترجمه مسعود فرزاد. تهران: خاور. ۱۳۱۰. (داستان دربارهٔ مردی است که پیرمردی را به خاطر چشم‌های کرکس ماندش می‌کشد، قطعه‌قطعه می‌کند و زیر تخته‌های کف اتاق پنهان می‌کند اما

¹O' Henry (William Sydney Porter), 1862-1910

² The Tell-Tale Heart, 1843

³ Edgar Allan Poe, 1849-1909

احساس می کند که صدای قلب پیرمرد دارد بلند و بلندتر می شود و همین باعث می شود که راز خود را برملا کند.)

- آموئتیلا دو^۱ (در) افسانه (دوره سوم، جزوه ۲۶ و ۲۷). ادگار آلن پو. ترجمه مسعود فرزاد. تهران: خاور. ۱۳۱۰ (داستان درباره مردی است که دوستش را به دلیل توهینی که به وی کرده می کشد. ابتدا او را به بهانه امتحان کردن شراب آموئتیلا دو به سرداب خانه اش می کشاند، او را به دیواری زنجیر کرده و جلوی او را دیوار می کشد تا راه فراری نداشته باشد.)

- ماسک مرگ سرخ^۲ (در) افسانه (دوره سوم، جزوه ۲۷). ادگار آلن پو. ترجمه مسعود فرزاد. تهران: خاور. ۱۳۱۰

- الینورا^۳ (در) مجله شرق (ش ۵). ادگار آلن پو. ترجمه مسعود فرزاد. ۱۳۱۰ (داستان پسرخاله و دخترخاله ای است که در طبیعتی بکر زندگی می کنند و وقتی بزرگ می شوند متوجه می شوند که عاشق هم شده اند ولی دختر، الینورا، زود می میرد و از پسرخاله خود می خواهد که هیچ گاه عاشق کس دیگری نشود. بعد از چندسال پسر که دیگر تحمل خاطرات الینورا را نداشته به شهر می رود و در آنجا عاشق دختر زیبایی می شود اما دائماً از این که به قول خود وفا نکرده ناراحت است تا این که الینورا به خوابش می آید و به او می گوید که از دست او ناراحت نیست.)

- تارزان^۴. ادگار ریس بورو^۵. ترجمه ابوتراب شایگان. تهران: حسین بریانی شبستری. ۱۳۱۴ (مجموعه تارزان داستان پسر نجیب زاده ای است که در کودکی در یکی از جنگل های آفریقا گم می شود و بوزینه ای او را بزرگ می کند)

- کلبه عموت^۶. هریت بیچر استو^۷. ترجمه حسین کیهانی. تهران: آفتاب. ۱۳۱۵

- پسر تارزان^۸. ادگار ریس بورو. ترجمه منصور دبیری شاملو. تهران: حسین بریانی

¹ The Cask of Amontillado, 1846

² The Masque of the Red Death, 1842

³ Eleonora, 1841

⁴ Tarzan of the Apes, 1914

⁵ Edgar Rice Burroughs, 1875-1950

⁶ Uncle Tom's Cabin, 1852

⁷ Harriet Elisabeth Beecher Stowe, 1811-1896

⁸ The Son of Tarzan: 1914

شبستری. ۱۳۱۶ (داستان دربارهٔ پسر تارزان است که عشق عجیبی به جنگل‌های آفریقا و میمون‌ها دارد و از اینکه پدرش همان تارزان معروف است خبر ندارد تا اینکه میمونی که از تارزان نگهداری می‌کرده توسط عده‌ای به شهر محل سکونت پسر تارزان آورده می‌شود. وقتی پسر تارزان پنهانی برای دیدن میمون از خانه بیرون می‌رود و در هنگام نمایش، حرف‌زدن پدر خود با میمون را می‌بیند از همه چیز باخبر می‌شود...)

- *تارزان و جواهرات شهر اوپار*^۱. ادگار ریس بورو. ترجمهٔ ابوالقاسم طاهری. تهران: حسین بریانی شبستری. ۱۳۱۷

- *شهبازده و بینوا*. مارک تواین^۲. ترجمهٔ محمد آسیم^۳. تهران: چاپخانه مجلس. ۱۳۲۴
- *از رو رفته* (در) *مجله سخن* ۳(۲). جک لندن. ترجمهٔ حسن رضوی. ۱۳۲۵
- *سپتامبر سوزان*^۴. (در) *مجله سخن* ۳(۳). ویلیام فاکنر. ترجمهٔ مرتضی خلیل یحیوی. یحیوی. ۱۳۲۵

ناشران و مجلات پیشگام در معرفی آثار ادبی امریکا

همان‌طور که از فهرست کتاب‌ها مشخص است مجله‌های افسانه و شرق، انتشارات بریانی شبستری و بعدها هم مجله سخن از اولین مجلات و انتشارات بودند که ترجمهٔ آثار آمریکایی را به چاپ می‌رساندند. در این میان محمد رضانی نقش پررنگی داشته است. محمد رضانی مؤسس کتابخانه شرق (کتابفروشی، کتابخانه، مجله، صحافی، چاپخانه و کاغذفروشی) در اواخر سلطنت قاجار یعنی در سال ۱۹۲۳ اولین موسسهٔ نشر را با نام کتابخانه شرق تأسیس کرد. وی در سال ۱۳۰۳ مجله شرق را تأسیس و مدیریت آن را ابتدا به فلسفی و سپس به سعید نفیسی سپرد. شماره دوم مجله شرق بعد از دو سال در فروردین ۱۳۰۵ و دوباره در سال ۱۳۰۹-۱۳۱۰ منتشر شد. رضانی بعد از مدتی به پیروی از سنت سرهنویسی فارسی، اسم کتابخانه را به کلاله خاور تغییر داد هرچند که مجله شرق همیشه با نام شرق منتشر شد نه خاور. پس از مجله شرق، وی مجله *افسانه* را پایه‌گذاری کرد که از آن بیش از ۱۵۰ جزوه منتشر شد (آذرنگ، ۱۳۹۰). مجله *افسانه* کتابی ۵۰ تا ۶۰ صفحه‌ای بود که در ۴ دورهٔ ۲۴ شماره‌ای منتشر شد. اولین جزوهٔ آن در سال ۱۳۰۶ منتشر شد و

¹ Tarzan and the Jewels of Opar, 1916

² Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens, 1835-1910)

³ در مقدمه کتاب *شاهزاده و گدا*. ترجمهٔ قاضی آمده که آسیم از روی متن انگلیسی ترجمه را انجام داده است.

⁴ Dry September, 1931

مجموعه‌ای بود از داستان‌های تألیفی و ترجمه‌ای (الهی، ۱۳۷۹). رمضان‌ی در ۱۳۱۱ نیز نخستین فهرست انتشارات ایران را در ۴ جزوه با نام نشریه کتاب منتشر کرد (آذرنگ، ۱۳۹۰).

همان‌طور که دیدیم تا قبل از جنگ جهانی دوم ترجمه‌ها به صورت انفرادی انجام می‌شدند اما پس از جنگ جهانی دوم، آمریکا و روسیه در ایران نفوذ زیادی پیدا کردند. در ابتدا نفوذ روسیه و ادبیات آن بیشتر بود و بعد از کودتا (۱۳۳۲)، آمریکا سلطه پیدا کرد و آثار زیادی از نویسندگان آمریکایی به فارسی ترجمه شد (بالایی، ۱۳۸۶). یکی از اولین نویسندگان آمریکایی که پس از جنگ در میان مخاطبان ایرانی و به خصوص چپی‌ها محبوبیت پیدا کرد جک لندن بود. علاوه بر او، آثار همینگوی و استاین‌بک نیز مورد اقبال قرار گرفتند (Emami, 1998). ابراهیم گلستان، صادق چوبک، نجف دریابندری، محمدعلی صفریان و صفدر تقی‌زاده از مترجمانی بودند که این آثار آمریکایی را به زبان فارسی ترجمه کردند (تقی‌زاده، ۱۳۸۲).

کتابنامه

- آدمیت، ف. (۱۳۶۲). *امیرکبیر و ایران* (چاپ هشتم). تهران: انتشارات خوارزمی.
- آذرنگ، ع. (۱۳۹۰). تاریخ نشر کتاب در ایران (۱۰). *بخارا* (۱۲)، ۴۳۸-۴۴۹.
- آذرنگ، ع. (۱۳۹۴ الف). *تاریخ ترجمه در ایران، از دوران باستان تا پایان عصر قاجار*. تهران: ققنوس.
- آذرنگ، ع. (۱۳۹۴ ب). زبان اول ترجمه، زبان دوم نشر. مترجم، ۵۸، ۱۳-۱۹.
- الدر، ج. (۱۳۳۳). *تاریخ مسیون آمریکائی* (ترجمه سهیل آذری). تهران: نور جهان.
- الهی، ص. (۱۳۷۹). تک‌نگاری یک مجله روزانه: افسانه، مجله‌ای یگانه. *ایران‌شناسی*، ۴۶، ۲۹۷-۳۱۵.
- امامی، ک. (۱۳۷۸). نقش ناشران در افت‌وخیز ترجمه ادبی، مترجم، ۳۱، ۸-۲۰.
- انوار، ع. (۱۳۵۱). *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران* (جلد سوم: ۱۰۰۰-۱۵۰۰). تهران: کتابخانه ملی ایران.
- انوار، ع. (۱۳۶۴). *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران* (جلد اول: ۱-۵۰۰). تهران: کتابخانه ملی ایران.
- انوار، ع. (۱۳۶۹). *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران* (جلد دوم: ۵۰۰-۱۰۰۰). تهران: کتابخانه ملی ایران.
- انوار، ع. (۱۳۹۳). *فهرست نسخ خطی کتابخانه ملی ایران* (جلد چهارم: ۱۵۰۰-۲۰۰۰). تهران: کتابخانه ملی ایران.
- بالایی، ک. (۱۳۸۶). *پیدایش رمان فارسی* (ترجمه مهوش قویمی و نسرين خطاط، چاپ دوم). تهران: معین.
- بنجامین، س. ج. و. (۱۳۶۳). *ایران و ایرانیان: عصر ناصرالدین شاه* (ترجمه محمدحسین کردیچه). تهران: جاویدان.
- تقی زاده، ص. (۱۳۸۲)، صادق چوبک و تأثیرپذیری از ادبیات داستانی مدرن آمریکا، کلاک، ۱۴۵، ۴-۷.
- رشیدیاسمی، غ. (۱۳۱۶). *ادبیات معاصر*. تهران: ابن سینا.
- علوی، م. ت. (۱۳۸۹). *کتابشناسی توصیفی نسخ خطی و چاپ سنگی کتابخانه مرکزی دانشگاه تبریز*. تبریز: دانشگاه تبریز.
- محبوبی اردکانی، ح. (۱۳۷۰). *تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران*، ج ۱. تهران: دانشگاه تهران.
- ناجی نصرآبادی، م (با همکاری موسی‌الرضا باشتنی، مهین فضائلی جوان و عباس کیهانفر). (۱۳۸۰). *فهرست کتاب‌های فارسی‌شده چاپی از آغاز تا سال ۱۳۷۰*. مشهد: آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی.

Emami, K. (1998). English V. Translation of English Literature into Persian: In *Encyclopedia Iranica* (Vol. VII, pp. 450-452).

نشریات و مجلات

مجله سخن.

مجله شرق، ش. (۱۳۱۰). تهران: خاور.

نشریه افسانه: دوره‌های اول و دوم و سوم. (۱۳۰۶-۱۳۱۰). تهران: خاور.

نشریه کتاب: دوره اول، جزوه اول تا چهارم. (۱۳۱۱). تهران: خاور.
